

מלאכת מחשבת

דיון לעומק בנושאים עיוניים ~ רעיונות והערות ~ בפרשת השבוע

פרשת השבוע "זאתחנן" (ובו ד' עניינים בביאור הפרשה ופרק "נחשבה")

"מתוך ההפיכה" (סיפור היסטורי מפעים מהעבר הלא רחוק)

פרק ס"ה "בלשכת הגזית אצל המו"צ"

א) בדין מצוות שילוח טמאים מן המחנה, על מי היא מוטלת.

איתא בפרשה (פ' ה' פס' ב' ג') "צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש מזכר ועד נקיבה תשלחום אל מחוץ למחנה ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם"

ובפרש"י: וישלחו מן המחנה, שלוש מחנות היו שם בשעת חנייתן, תוך הקלעים היא מחנה שכניה, חנית הלויים סביב, כמו שמפורש בפרשת במדבר סיני, היא מחנה לוייה, ומשמם ועד סוף מחנה הדגלים לכל ארבע הרוחות. הצרוע נשתלח חוץ לכולן, הזב מותר במחנה ישראל ומשולח מן השתים, וטמא לנפש מותר אף בשל לוייה ואינו משולח אלא משל שכניה, וכל זה דרשו רבותינו מן המקראות במסכת פסחים (דף ס"ז ע"א).

ברס"ג נמנית מצות שילוח טמאים (במצוה מ"ח) ומבאר שם החונה עליו סביב, הגר"י פ' פערלא זצ"ל, דאין המצוה הזו מוטלת על היחיד שצריך לשלוח את עצמו, אלא דין הוא על הציבור, כלומר בית הדין שממונים מטעם הציבור חייבים להפריש את הטמא מן המחנה אבל כל עוד לא הפרישוהו אין הוא מצד עצמו חייב לצאת מחוץ למחנה.

ורצה לדייק כן מפשטות הקרא, דכתיב 'צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וגו' מזכר ועד נקיבה תשלחום' וכתוב לאחר מ'יכן ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם אל מחוץ למחנה וגו' משמע דבני ישראל כלומר הציבור הוא זה שקיים את המצוה אבל כל עוד לא הפרישו את הטמא אין חובה מצד הטמא לפרוש (ומה שמצעק הטמא בעצמו כפי שאומר הפסוק "וטמא טמא יקרא" היינו שלא יתקרבו אליו שלא יטמאו הם ממנו לטמא את הטהרות אבל אין זה מצד קדושת מחנות).

וראיה לכך ממאי דאיתא בספרי "מזכר ועד נקיבה תשלחו, בכל אדם הכתוב מדבר, אחד גדולים ואחד קטנים במשמע. ויש להבין אם כוונת הספרי על הטמא עצמו, דמצות הטמא עצמו לפרוש מן המחנה, תינת גדולים שפיר חייבים הם במצוה, אבל קטן עצמו הלא אף אם הוא אוכל נבילות אין ב"י מצווים להפרישו (יבמות דף ק"ג ע"א) וכלל איכא בכל הש"ס, דקטנים

לאו בני מעבד מצוות, ועל כרחך דלאו מצד דין הקטן הוא אלא מצד קדושת המחנות, שבני דין צריכים לטהר את המחנה ואין זה מדין הקטן עצמו דהוא לאו בר מיעבד מצוה, אלא דב"י צריך לדאוג לטהרת המחנה, ולפיכך הם מפרישים את הקטן מחוץ למחנה.

ברם תמה בזה בספר קה"י (הוריות ס"ח) מגמ' דמכות (דף ט"ו ע"א) דאמרינן התם, לאו שקדמו עשה כתיבא ותנינא דלוקין עליו ולא הוי לאו הניתק לעשה, כתיבא וישלחו מן המחנה וגו' ולא יטמאו את מחניהם, תנינא הבא למקדש טמא לוקה. והנה אי נימא דמצוות וישלחו מן המחנה היא מצוה שמוטלת רק על ב"י ולא על הטמא עצמו דלו עצמו אין עשה כלל, א"כ אין זה שייך כלל לעניין של לאו הניתק לעשה, שהרי העשה אינו מוטל עליו לתקן אלא על ב"י, וא"כ אין כאן לטמא מצד העשה לתקן את לאו דידיה, וא"כ לאו מטעם לאו שקדמו עשה לוקה הוא אלא משום דלא שייך כאן כלל דין לאו הניתק לעשה? אלא ע"כ דלא כהגר"י פ' פערלא.

אמנם התם איכא לאקשווי דלמ"ד דגם לאו שקדמו עשה אין לוקין עליו יקשה בלאו הכי, אמאי לוקין על לאו זה? אלא א"כ נתרץ אדרבה כשיטת הגר"י, דמטעם דהלאו מוטל על ב"י ולא על הטמא אין זה נחשב כלל אפילו כלאו שקדמו עשה דאין זה העשה שלו ולפיכך שפיר לוקין על הלאו הנ"ל.

עוד יש לתמוה מהגמ' בהוריות (דף ח' ע"ב) דאין מביאין אשם תלוי על עשה ולא תעשה שבמקדש, ובגמ' מבואר הטעם לפי שמטמא מקדש הוא בעולה ויורד ולא בחטאת קבועה ואין אשם תלוי רק בדבר ששגגתו הוי בחטאת קבועה, עכ"פ משמע דמטמא מקדש אית ביה דין עשה ולא תעשה, דאי לית ביה עשה כלל מה שייך לשנות אין מביאים אשם תלוי על עשה ולא תעשה שבמקדש, פשיטא דלא יתחייב על עשה שאינו מוזהר בו, אמנם זה ודאי דאין על עשה כל דין קרבן ואין הכוונה דחלק המחייב בקרבן הוא העשה, דזה ודאי אינו, ברם יש כנראה איזה משהו בעשה הנ"ל דשייך בו ושייך בכפרה, מדנקטינן ליה בהאי עניין, וזה גופא אינו מדוקדק שהרי אין הלאו הזה שייך כלל לטמא.

ברם הגר"י פ' זצ"ל גופא מביא את שיטת הרמב"ם בספר המצוות דהאי עשה מוטל על הטמא עצמו לשלח עצמו מן המחנה, ואומר הקה"י דבאמת שני הדברים הם אמת,

לאדם, כמבואר בגמ' בכתובות (דף י"א ע"א) והנה בשלמא לשיטת הגמ' בב"מ (דף ע"ב ע"א) דיש זכיה לגר מדאורייתא אתי שפיר דמהני זכיה לקטן מדאורייתא ואף שאין גוי בכל פרשת זכיה, מכל מקום לאחר שיתגיייר הרי הוא יהיה ישראל ויש לומר דזכייתו וידו באין כאחת, ברם לדעה שסוברת שאין לקטן זכיה רק מדרבנן הדרא קושיא לדוכתא, היאך משכחת גירות בקטן, והלא אין זכיה לקטן ואם כן לא משכחת לה תו גר קטן?

ובתוס' תירצו דמייירי דאתי אמו להתגיייר כשהיא מעוברת וחלה הגירות על הקטן אגב גירות האם, ברם כבר ב"בית יעקב" בכתובות (דף י"א ע"א) העיר דכל התירוץ הנ"ל אתי שפיר אליבא דמ"ד עובר ירך אמו ולהכי אתי גירות הבן מתוך גירות האמא, ברם למ"ד עובר לאו ירך אמו לא תועיל גירות אמו כיון שאין על מה להתפיס את הגירות ונצטרך להחיל גירות על העובר בפני עצמו, ושוב אתינן לתמיה דאין זכיה לקטן ולא ארווחנא מידי.

ומטו משמיה דמון בעל ה"ברכת שמואל" ז"ע ליישב את חלות הגירות באופן שנתגייירה אמו כשהיה העובר פחות ממי יום דבכה"ג הוי העובר חלק מהאם לכולי עלמא ומכוח האם תחול הגירות על העובר כיון שנטפל לאם לגמרי, או כדפירש בספר קוב"ש (ח"ב סי' י"א) דמייירי שנתגייירה האם בשעה שנקלט הזרע בתוכה דבזה אין העובר שם לעצמו ומכל מקום כיון שנתגייירה האם בעת שעברה אין הוולד ישראל גמור אלא חלות גר עלייהו ובהכי מיתוקם פרשת גר קטן.

(ויש עוד תירוצים רבים בזה והבאתי רק גרגר בעניין).

***

(מהרה"ג החו"ב בעל ויברך דוד שליט"א)

ג) בירור שיטת הגר"א שקיום המצוות בעוה"ז חשוב יותר משכר העוה"ב

ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שכן בתוכם (ה, ג)
כתב בפ"י הגר"א לשיר השירים א' ג':

"ובזה מתורץ גם כן מה שהקשו כל הקדמונים מה שלא נאמר בתורה שכר עולם הבא, כי עיקר עולם הבא הוא להשיב הנשמה למקורה לדבק בשכינה, ובודאי יותר טוב מזה כשהשכינה דבוקה למטה כאשר היתה כוונת הבריאה כידוע, ושכר זה כתוב כמה פעמים בתורה, ושכנתי בתוכם ולא תגעל וכו'".

ומה שכתב שכוונת הבריאה היתה שהשכינה תהיה דבוקה למטה, כן מבואר בבמדבר רבה י"ג ו': "ביום הראשון אמר ר' שמואל בר אבא מהו ביום הראשון מן היום הראשון שברא הקב"ה את העולם נתאוה לדור עם בריותיו בתחתונים ראה היאך כתיב בבריית יום ראשון ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד יום ראשון אינו אומר אלא יום אחד, וכשם שאמר יום אחד

דשניהם קיימים, דיש דין על ביי"ד והקהל לשלח הטמא ויש דין על הטמא להשתלח, ברם זה הוי מדין ביי"ד, ומבאר דבריו, דאין הכי נמי מצוה זו מוטלת על הציבור ועל בית דין להפריש את הטמא מן המחנה, מכל מקום אף הטמא עצמו נידון כבי"ד על עצמו, דמה שחייבה התורה את ביי"ד והציבור במצוות הציבור משום שיש להם כוח לשלוט על הכלל ובידם לפקח ולהשגיח ולהכריח את הציבור לעשות כרצון התורה, ומהאי טעמא גופא אית לטמא האי דינא, שהרי הוא שליט על עצמו ויכול לחייב את עצמו לצאת מן המחנה ולטהר את המחנה בכך, (ברם בודאי על קטן זה לא שייך שהרי קטן אינו בכלל מצוות אף על עצמו ולפיכך החובה מוטלת רק על בית דין להפרישו)

ונראה לפי זה, דבאמת כוונת הגר"י"פ שמצוה זו מוטלת על הציבור ואין היא מצוות היחיד, דהיינו מצד קדושת המחנה שלא תהיה בו טומאה במקדש, והנה זה מדיני העזרה עצמה, שאסור שתהיה בה טומאה, וזו ממצות הציבור שמוטלות על ענייני המקדש וכבנין בית המקדש עצמו שמצוותו על הציבור בכללות ולא על היחיד. ולפיכך איכא איסור להכניס קטן טמא אף שקטן עצמו אינו בכלל המצוות, מכל מקום עצם הקטן טמא ואסור להכניס דבר טמא במקדש, כפי כל דבר טומאה ולא משום מצוות הקטן, ואפשר עוד דגבי גדול שהוא טמא חייב להפריש עצמו לא מצד זה שהוא טמא אלא כי הוא דבר המטמא ובזה שהוא נמצא במקדש הוא מכניס דבר המטמא למקדש ועל כן עליו להפריש את עצמו כדי לא להכניס דבר המטמא במקדש (ועיינן שם בקה"י מה שהביא בעניין ואכמ"ל אף שיש הרבה לעורר בזה).

ב) איך משכחת לה גר קטן מדאורייתא?

איתא בפרשה (פ"ה ה' פס' ח') **"ואם אין לאיש גואל להשיב האשם אליו האשם המושב לה' לכהן מלבד איל הכיפורים אשר יכפר בו עליו"**

ובפרש"י: אמרו רבותינו, וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים, או בן או בת או שאר בשר הקרוב ממשפחת אביו למעלה עד יעקב? אלא זה הגר שמת ואין לו יורשים".

והנה בגמ' בסנהדרין (דף ס"ח ע"ב) איתא שיטת רבה דהפרשה מיירי רק בגר קטן, דאיש אתה צריך לחזור אחריו אם יש לו גואלים ואם לאו, קטן אי אתה צריך לחזור אחריו בידוע שאין לו גואלין ומכאן מוכיח רבה שאין קטן מוליד, ומהאי טעמא אין אתה צריך לחזור אחריו אם יש לו גואלים שהרי ברור לנו שלא הוליד כי אין לקטן כוחו ההולדה (ודלא כשיטת רב חסדא דקטן משכחת לה דיוכל להוליד).

נמצא לפי דברי הגמרא כל הפשט בפסוק אפשר ליישב רק בגר קטן שודאי לא הוליד, ומשמע דאתי להתגיייר כשהוא קטן, ותמהו שם תוס' (ד"ה קטן) איך משכחת לה גירות אצל קטן מדאורייתא והלא קטן אינו בר דעת כדי שיוכל להתגיייר וכל גירות שיש בקטן הוא מדין זכין

כגון מצות ציצית, שאחז"ל כל הזהיר במצות ציצית זוכה ורואה פני השכינה, וזה יכול להשיג במטבע קטנה שבקטנות כל זמן שהוא בעולם הזה".

ובמסכת אבות פ"ד משנה ט"ז: "הוא היה אומר יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה", וכתב ברוח חיים שם: "כי העובד שלא על מנת לקבל פרס עובד כמו שאמר דוד גמול על עבדך אחיה ואשמרה דבריך, כי ביקש דוד שיותן לו גמולו בזה העולם והוא שיחיה ויזכה לשמור דברי ה', וזה יקר בעיניו מכל נהרי עדן, לזה יפה שעה אחת בעולם הזה כו', ואם על מנת לקבל פרס אמר יפה שעה אחת כו' בעולם הבא מכל חיי עולם הזה".

ושמעתי ממרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל לבאר מה שאמרו חז"ל שהמים התחתונים בכו ואמרו רצוננו להיות לפני המלך, ואמר להם הקב"ה שמהם יביאו מלח לקרבנות, ולכא' הוי כלועג לרש, כי מה ערך ודמיון יש לזה אל מול הזכות להסתופף בקרבתו של הקב"ה כל הזמן, אמנם המבואר מזה הוא דאין הכי נמי, הזכות להיות שותף במצוות שעושים ישראל בעולם הזה גדולה יותר מהזכות לשכון בגבהי מרומים וליהנות מזיו השכינה, עכ"ד, והוא מבואר היטב לפי דברי הגר"א הנ"ל.

אמנם צ"ב איך יעלה כל זה עם מה דברי המסילת ישרים הידועים בפרק א', שכתב:

"והנה מה שהורנו חכמינו ז"ל הוא, שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו שזהו התענג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא, ומקום העידון הזה באמת הוא העולם הבא, כי הוא הנברא בהכנה המצטרקת לדבר הזה, אך הדרך כדי להגיע אל מחוז חפצנו זה הוא זה העולם, והוא מה שאמרו ז"ל העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא, והאמצעים המגיעים את האדם לתכלית הזה, הם המצוות אשר צונו עליהן הק-ל יתברך שמו, ומקום עשיית המצוות הוא רק העולם הזה, על כן הושם האדם בזה העולם בתחלה כדי שעל ידי האמצעים האלה המזדמנים לו כאן יוכל להגיע אל המקום אשר הוכן לו, שהוא העולם הבא, לרוות שם בטוב אשר קנה לו על ידי אמצעים אלה, והוא מה שאמרו ז"ל היום לעשותם ומחר לקבל שכרם".

"וכשתסתכל בדבר תראה כי השלמות האמיתי הוא רק הדביקות בו יתברך, והוא מה שהיה דוד המלך אומר ואני קרבת אלקים לי טוב, ואומר אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי וגו', כי רק זה הוא הטוב, וכל זולת זה שיחשבוהו בני האדם לטוב, אינו אלא הבל ושוא נתעה. אמנם לכשיזכה האדם לטובה הזאת ראוי שיעמול ראשונה

יאמר יום שנים יום שלשה, אלא למה אמר יום אחד, שעד שהקב"ה היה יחידי בעולמו נתאוה לדור עם בריותיו בתחתונים, לא עשה כן אלא כיון שהוקם המשכן והשרה בו הקב"ה שכינתו ובאו הנשיאים להקריב אמר הקב"ה יכתב שביום זה נברא העולם".

ובפי' הגר"א על יונה א' ב' כתב: "נינוה. הוא עולם הזה שהוא הדום רגליו ושם ניהו כמ"ש בשובו אל ניהו וכאן הוא עיקר דירתו, ועבור זה שולח את האדם לתקן את ניהו של ה".

ורבינו אברהם בן הגר"א בפי' באר אברהם על תהילים כ"ד ז' כתב: "ולזה קודם שחטא אדם היה הכל בשלימות, שעיקר שכינה בתחתונים היתה, ואחר חטאו עלתה במרומים עד שבא אברהם וגו' ומשה וישראל שהורידו השכינה לארץ, ואף גם זאת בימיהם לא נקבע לה מקום בארץ עד שבא דוד המלך ע"ה, ואף בדורו לא ירדה כמבתחילה לבטח, לפי שהיא לא תשכון אלא במקום שעושים מאמרה, ובני אדם מוטבעים בחטא היום, לכן היא ביניהם כגר בארץ, אבל לעתיד לבא שיסולק סיבת החטא כאמרו ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ אז תשכון לבטח בתחתונים".

ובדרשת מוהר"ח מוואלוז'ין לסליחות אמר: "כאשר כן שמעתי כמה פעמים מפי קדשו של רבנו הגאון החסיד מו"ה אליהו מוילנא ז"ל נ"ע מה העולם הבא חשוב, ואין ערך ודוגמא כלל נגד שעה אחת בעולם הזה בעסק התורה והמצוה, מאחר שבעולם הבא אי אפשר לעבוד ה".

וידוע המעשה ששנה אחת היה קשה מאוד למצוא אתרוגים, עד שמצאו אצל אדם אחד שלא אבה למכרו, וכששמע שרוצים אותו בשביל הגר"א הסכים ליתנו בתנאי ששכר המצוה בעוה"ב יהיה שלו, והסכימו התלמידים בלית ברירה, וכשאמרו זאת להגר"א שמח שמחה רבה על שזכה לקיים מצוה שלא על מנת לקבל פרס.

ובעליות אליהו עמ' 74 בהערת הרד"ל כתב שלפני פטירת הגר"א "אחז בציציותיו ואמר בבכיה כמה קשה להפרד מעולם המעשה הזה אשר על ידי מצוה קלה כ"ב של ציצית אדם ישר יחזה פני שכינה ואיפוא נוכל למצוא זאת בעולם הנשמות אף אם יתנו כל כוחותיו עבורו".

ומרן החפץ חיים ז"ל בספר זכור למרים פי"ט כתב: "שמעתי אומרים על הגר"א ז"ל שאמר פעם אחת לתלמידיו, כמה טוב ויפה לאדם כשהוא בעולם הזה, אמרו לו תלמידיו, רבנו, באיזה ענין, השיב להם, אם יבא האדם לעולם הבא ויבקש שיניחו לו לעשות עוד מצות אחת ובשכר זה יתן חלק גדול מעולם הבא שלו, לא יוכל בשום אופן, ופה כשהוא בעולם הזה יכול הוא לעלות למדרגה גבוהה מאד עד כדי קבלת פני השכינה, שאלו אותו תלמידיו, רבינו, במאי, ענה להם,

נתאוה למות, התחיל קורא מה רב טובך להודיעך שהצדיקים אינן מצפין לשכר בעה"ז, אבל יגיעים עם הקב"ה בעה"ז כדי לקבל שכר לעתיד לבוא", וכנהנה רבות בדברי חז"ל.

מבואר מכל זה שאכן מותר לעבוד כדי לקבל שכר, ועל כרחך כחילוקו של הרוח חיים שמה שראוי לעבוד שלא ע"מ לקבל פרס היינו שלא יכוין להנאת עצמו, אך מ"מ ראוי לכוין שרוצה את השכר כדי שיהיה להקב"ה נחת רוח מזה שמיטיב לברואיו.

ולכאו' כל זה סותר לדברי הגר"א הנ"ל, שאמר שעסק התורה והמצוות בעוה"ז חשוב יותר מהעוה"ב, וגם לכאורה הוא סותר לדברי הרוח חיים עצמו בפ"ד משנה ט"ז שהובא לעיל, ששם כתב שהעובד שלא ע"מ לקבל פרס הוא יקר מכל נהרי עדן.

וסתירה זו קיימת לכאורה גם בדברי רבינו הרמח"ל, שבתקנות שתיקן לבני ישיבתו כתב: "שלא יהיה הלימוד הזה לא על מנת לקבל פרס בשום צד ציפוי שכר או לשום צד מחשבה ופניה אחרת חלילה, כי אם רק לתיקון השכינה הקדושה ולתיקון כל ישראל עם ה' לעשות נחת רוח ליוצרים ולא יהיה להם שכר מזה כי אם לזכות לעשות עוד תיקונים כאלה וכאלה וליחד קוב"ה ושכינתיה ולתיקון כל ישראל" (אגרות רמח"ל עמ' ו').

וכן כתב בתקנות נוספות (שם עמ' ח'): "לעבוד עבודתם לפני ה' באמת ובתמים ובאהבה שלימה בלא שום ציפוי שכר לעצמם כלל ועיקר, כי אם לתיקון השכינה הקדושה ולתיקון כל ישראל, וכל שכר מצוותיהם ומעשיהם הטובים נתנו במתנה לכללות כל ישראל ולגמול חסד עם השכינה הקדושה ולעשות נחת רוח ליוצרים".

וזוהו ממש כדעת הגר"א שזו היא העבודה השלימה, אמנם צ"ע, דלכאורה לפי מה שכתב בהקדמת המסילת ישרים שתכלית המצוות היא להתענג על ה' בעולם הבא, א"כ אדרבה היה ראוי לכוין שבזכות המצוות יזכו לחיי עוה"ב, ויגיע מזה נחת רוח לבורא ית"ש החפץ להטיב עם ברואיו.

ויש לעיין עוד בזה בדברי הגמרא בפסחים ס"ח ע"ב: "רב ששת כל תלתין יומין מהדר ליה תלמודיה ותלי וקאי בעיברא דדשא ואמר חדאי נפשאי חדאי נפשאי לך קראי לך תנאי, איני והא"ר אלעזר אילמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת, מעיקרא כי עבד איניש אדעתא דנפשיה קא עביד".

ומבואר מדברי הגמרא שיש בלימוד התורה שתי תכליות, תיקון נפשו ותיקון כל העולם, והתכלית המעולה ביותר היא שבזכות זה מתקיים כל העולם, אמנם "מעיקרא" עושה האדם כדי לתקן את עצמו,

וישתדל ביגיעו לקנותה, והיינו שישתדל לידבק בו יתברך בכח מעשים שתולדתם זה הענין והם הם המצות".

מבואר מדברי רבינו הרמח"ל שעיקר כוונת הבריאה הוא העולם הבא ששם הנשמה דביקה בשכינה, והמצוות שיש לנו בעוה"ז הם רק אמצעים לתכלית הזו, ולכאו' זהו להיפך מדברי הגר"א הנ"ל, דמשמע מדבריו שעסק התורה והמצוות בעולם הזה חשובות יותר מחיי העולם הבא.

וברוח חיים על אבות פ"א מ"ג כתב:

"ונעמיק עוד להשכיל בזה כי הנה אחרי אשר עיקר כוונת הבריאה היא רק להיטיב לברואיו, וא"כ לפ"ז יתכן כי העבודה היותר חשובה ומקובלת תהיה ע"מ לקבל פרס, כי יעבוד ע"מ שייטיב לו כדי שיגיע מזה נחת רוח לפניו ית"ש, אך באמת אם מכוין בעבודתו שיגיע לו שכר וכוונתו רק כדי שיגיע מזה נחת רוח לה' ית"ש בהטיבו עם ברואיו חלף עבודתם זהו העבודה המעולה, אכן אם מכוין הוא להנאתו היא העבודה הפחותה שהזהירו מזה... ובזה יובן מאמר חז"ל (סוטה י"ד ע"א) דרש ר' שמלאי מפני מה נתאוה משה רבינו ע"ה ליכנס לארץ וכי לאכול מפריה הוא צריך וכו', אלא כך אמר משה רבינו הרבה מצוות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל כו', א"ל הקב"ה כלום אתה מבקש אלא שכר כו', ולכאורה יפלא הלא במצוותיו חפץ מאוד ולא בשכר מצוותיו, ומשה רבינו ע"ה רצה רק המצוות ומה השיב לו שיתן לו השכר, אמנם כן הוא לפי מדריגתו של משה רבינו ע"ה שמצינו שרצה להפסיד ב' העולמות עוה"ז ועוה"ב למען זכות את ישראל שייטיב להם ויבא נחת רוח להשי"ת, ואצל עובד כזה עיקר העבודה היא ע"מ לקבל פרס... אבל אצלינו אשר רחוקים אנחנו מהמדריגה זו הגבוה לכך אצלינו המובחר לעבוד שלא על מנת לקבל פרס".

ומלבד הראיה שהביא מהגמרא בסוטה, יש להוסיף עוד כמה ראיות:

בברכות כ"ח ע"א איתא שר' זירא אמר "כי חלפי רבנן אז איקום מקמייהו ואקבל אגרא", ובע"ז י"ז ע"ב איתא שר' חנינא אמר "ניזיל אפיתחא דבי זונות ונכפיייה ליצרין ונקבל אגרא", ובסוטה מ"ד ע"א וסנהדרין נ"א ע"ב ועוד מקומות אמרו "דרוש וקבל שכר", ובסוטה כ"ב ע"א "אמר רבי יוחנן למדנו יראת חטא מבתולה וקיבול שכר מאלמנה... דהיא אלמנה דהואי בי כנישתא בשיבבותה כל יומא הות אתיא ומצלה בי מדרשיה דר' יוחנן אמר לה בתי לא בית הכנסת בשיבבותך אמרה ליה רבי ולא שכר פסיעות יש לי", ובדברים רבה פ' עקב "מעשה בר' אבהו שנטה למיתה וראה מתן שכרו שעתידי הקב"ה ליתן לו לעתיד לבוא וכל טוב שמתוקן לצדיקים, וכיון שראה כל אותן הנחמות המתוקנות אמר כל אליו לאבהו, מיד

הפסוק "או עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא לא נטמאה"; אף על פי כן נאסרת האשה שנסתרה על בעלה מספק, עד לשתיית המים שהם מבררים את העובדות, האם היא נחשדה בחשד שוא, ואז "ונקתה ונזרעה זרע", או שהיא נטמאה ואז "צבתה בטנה ונפלה ירכה".

יש להתבונן, מפני מה עשתה התורה ספק כוודאי, ואסרה את האשה, והרי סוף כל סוף אין זה אלא רק ספק.

והחזון איש (אה"ע"ז קלב, ה) כתב: "אי טעמא דאסרה התורה סוטה משום קנס התורה, או משום שנטמאה תחתיו אין כבוד בעלה בה, לא שייך למילף שתאסרה שכיבת אחותה, אלא נראה דאיסור סוטה הוא משום שרחקה התורה שתהא האשה משמשת אישות לזה ולזולתו, והלכך כשעברה וזינתה והיא חוזרת לבעלה מינכר טפי מעשה הזימה והתחלפות האישים באשה אחת, ולזה אסרה תורה לשוב עוד אל בעלה אחר הזנות וכו'".

והיינו שתחילה סבר החזון איש שגדר איסור סוטה הוא מעין קנס שקנסה התורה, שאשה שעברה על קינוי בעלה דנים כאילו שוודאי זינתה, וכל זמן שהיא לא תברר את המציאות, היא נאסרת. ולפי זה גדר הקינוי הוא אמירת הבעל שהאשה חשודה עליו, וזהו הסיבה לקנס של התורה. אלא שלבסוף כתב החזון איש שאין זה הגדר, אלא התורה רצתה לרחק מצב של אשה הנבעלת לשני אנשים.

אלא שדברי החזון איש צריכים ביאור גדול, חדא, שכל דברים רק מבארים מפני מה החמירה התורה בסתירה, אבל עדיין אין זה מבאר מפני מה עשתה התורה ספק כוודאי. ועוד, שהחזון איש עצמו הקשה מדברי המהרי"ק (קסז) שכתב שאף באומרת מותר וזינתה אסורה לבעלה משום שכתוב "ומעלה מעל באישה", וסוף כל סוף היתה כאן מעילה בבעלה [ועל עיקר דבריו נדון בסמוך], וממילא מבואר שאיסור סוטה אינו משום האיסור כלפי הקב"ה אלא מצד המעילה בבעלה.

ולכאורה אפשר להביא ראיה לדברי המהרי"ק מהירושלמי (סנהדרין ח, ו; מב, ב) שכתב: "אמר רבי יאשיה סח לי זעירה משם אנשי ירושלים שלשה הן שאם ביקשו למחול

וצ"ב טובא, דאם הכוונה המובחרת היא תיקון כל העולם למה לא יכוין האדם רק לשם זה.

ואפשר דאה"נ ודאי מוטל על האדם לתקן את כל הבריאה, אך בתחילה מוטל עליו חיוב לתקן את עצמו ואח"כ את כל העולם, וראיה לזה מהמבואר בקידושין כ"ט ע"ב שאם הוא ובנו צריכים פדיון הבן ויש בידו רק חמש סלעים הוא קודם לבנו דמצוה דגופיה עדיף, ולכאורה צ"ב, שהרי תכלית המצוות אינה לטובת עצמו אלא לשם שמים, וכלפי שמיא לכאורה שתי המצוות שוות בחשיבותן, וא"כ למה מצוה דגופיה עדיף?

אלא מבואר מזה שעיקר החיוב המוטל על האדם הוא לתקן את עצמו תחילה, וכמו שאמרו קשוט עצמך תחילה, ורק אח"כ מוטל עליו לתקן את כל העולם, ולכן הכוונה הראשונה במצוות היא לתקן את נפשו, לא לשם טובת עצמו אלא משום שזה החיוב המוטל עליו כלפי שמיא, והכוונה השניה היא לתקן את כל העולם.

ונראה שזהו ג"כ ביאור הדין דחייך קודמין, ואסור לאדם למסור את נפשו כדי להציל את חבירו, ולכאורה קשה דהרי כלפי שמיא אין עדיפות שדוקא הוא יחיה, והא ראה שאסור להרוג בקום ועשה כדי להציל את עצמו "דמאי חזית דדמא דידיה סומק טפיו", וא"כ למה חייך קודמין? אלא הביאור הוא כנ"ל שעיקר מטרת ביאת האדם לעולם הוא כדי לתקן את עצמו, ורק אח"כ מוטל עליו לזכות את השאר, ולכן מוטל עליו יותר להחיות את עצמו, כדי שיוכל לקיים את התורה והמצוות שבידו לקיים.

ועדיין צ"ב איך יתיישב כל זה עם דברי הגר"א והרמח"ל הנ"ל, ולעת עתה אין לי דבר ברור ביישוב סתירה ומבוכה רבתי זו, וה' יאיר עיני בתורתו הקדושה.

"ממדבר מתנה" - עיונים בפרשה (מהרה"ג רבי בניהו כהן שליט"א)

(ד) בענין קינוי סוטה וספק טומאה

א בפרשת השבוע כתוב (במדבר ה, יב, יד): "דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׁטֶה אֶשְׁתּוֹ וּמַעַלָּה בּוֹ מַעַל. וכו'. וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קְנָאָה וְקָנָא אֶת אֶשְׁתּוֹ וְהוּא נִטְמָא אוֹ עָבַר עָלָיו רוּחַ קְנָאָה וְקָנָא אֶת אֶשְׁתּוֹ וְהוּא נִטְמָא".

בגמרא (סוטה כח, א) מבואר שחידוש התורה בפרשת סוטה הוא שהתורה עשתה ספק כוודאי. כלומר, על אף שאין ודאות שאותה אשה שנסתרה אכן נטמאה, וכלשון

ללמוד מזה לשאר ספיקות. ומוסיף שבאמת בירושלמי (סוטה א, א; ג, א) יש מחלוקת מהיכן לומדים ספק טומאה ברשות היחיד, ולפי היסוד שנתבאר בדעת הירושלמי ספק הטומאה בסוטה נחשב כוודאי, מיושב היטב טעם המחלוקת מהיכן לומדים ספק טומאה.

אלא שיש לתמוה על דבריו, חדא, היאך כתב הירושלמי שמועילה מחילת הבעל, והלא לפי שיטתו לאחר הרגלים לדבר יש לנו ודאות שהאשה נטמאה, ומעשה ההשקאה הוא "בירור מחודש שלא זינתה", ומה שייך מחילה בזה, וכי הבעל יכול למחול על זנות אשתו. ועוד קשה, שהנה נחלקו בית שמאי ובית הלל (סוטה כד, א) באופן שמת הבעל לפני ששתתה, האם יש לה כתובה או לא. וביארה הגמרא שמחלוקתם היא האם נחשבת האשה למוחזקת בכתובה או לא. ולכאורה אם לאחר הקינוי תולים שנטמאה בודאי, מדוע נוטלת כתובתה, והלא כל זמן שלא שתתה אנו תולים שנטמאה בודאי.

ועוד צריך ביאור מסברא, שהרי כתוב בגמרא (סוטה ב, ב) שמלמדים את הבעל שלא לקנא לאשתו [וכן נפסק להלכה (שולחן ערוך אה"ע"ז קעח, ז). ויעויין בפתחי תשובה (שם, טו)], ולכאורה אם הסתירה יוצרת רגלים לדבר, מה שייך לומר לבעל שלא יקנא.

במילים אחרות, כל הענין של קינוי הבעל אינו ברור דיו, מה קורה בקינוי שלו, והיאך הקינוי הוא זה שיוצר את הרגלים לדבר שמחשיבים את זה כוודאי. ועוד קשה שהירושלמי מדמה את קינוי הבעל לזקן ממרא ולבן סורר ומורה, ולא ברור הדמיון, שהרי הקינוי יוצר רגלים לדבר.

ג. והנה המהרי"ק (קסז) כתב: "ואשר שאל באשה שזנתה תחת בעלה ברצון והיא לא ידעה אם יש איסור בדבר אם יחשב שוגג עכ"ל, לעניות דעתי נראה דאין לזו דין שוגגת להתירה לבעלה כיון שהיא מתכוונת למעול מעל באישה ומזנה תחתיו דהא לא כתיב איש איש כי תשטה אשתו ומעלה מעל בה' דלשתמע דוקא במכוונת לאיסור אלא ומעלה בו מעל כתיב. ומה שכתב רבינו משה בפרק כ"ד דהלכות אישות מאשה שזנתה תחת בעלה בשגגה או באונס שהיא מותרת לבעלה היינו דוקא כגון ששגגה בגוף הזנות ולא ששגגה באיסור דוקא דהתם לא קרינן

מוחלין. ואלו הן סוטה ובן סורר ומורה וזקן ממרא על פי בית דין. סוטה ולא מתניתא היא שבעלה אינו רוצה להשקותה, סברי מימר עד שלא נכתבה המגילה, אתא מימר ואפילו משנכתבה המגילה, ובשלא נמחקה המגילה אבל אם נמחקה המגילה לא בדא. בן סורר ומורה ולא מתני' היא היה אביו רוצה ואמו אינו רוצה אמו רוצה ואביו אינו רוצה, סברין מימר עד שלא עמד בדין, אתא מימר לך ואפילו עמד בדין, בשלא נגמר דינו אבל אם נגמר דינו לא בדא". [ולגבי הלכה, יעויין שולחן ערוך (אבן העזר קעח, יב)].

ומבואר בדברי הירושלמי שאף לאחר שנכתבה המגילה, כל זמן שלא נמחקה המגילה יכול הבעל למחול על קינויו. ומשמע כדברי המהרי"ק שנקודת האיסור היא קפידת הבעל, ועל כן הכל תלוי בבעל.

אלא שיש לעיין, שאם כן חזרה השאלה למקומה, אמאי החמירה התורה לעשות ספק כוודאי, והא סוף כל סוף, אין זה אלא רק ספק טומאה.

ב. ובמשנת רבי אהרן (כתובות ס"ט ט אות יט) כתב: "והנה בספק הזנות של סוטה איתא בגמרא דרגלים לדבר שנטמאה שהרי קינא לה ונסתרה, ופליגי ש"ס דילן ותלמודא דבני מערבא בהך סברא, דתלמודא דילן נקיט דסברת רגלים לדבר מועילה רק להכניסה לכלל ספק, וכו', ולפי זה מה שאמרו דעשה בה הכתוב ספק כוודאי אין הפירוש שכך הוא דינה שהיא מוחזקת אצלנו כמי שזינתה ודאי, דאע"ג דרגלים לדבר מכל מקום מציאותה ודינה הוא דין ספק זינתה אע"פ דרגלים לדבר, ומה שאמרו שספקה כוודאי הוא לגבי דינים מסוימים וכגון דלא מוקמינן לה אחזקה. אבל שיטת הירושלמי היא דסברת רגלים לדבר נותנת שנחשיבנה לזינתה ודאי, ודין ספק כוודאי שנאמר בסוטה הוא מכח סברת רגלים לדבר שיש בה, וכו', וההשקאה אינה הכרעת הספק אם זינתה או לא, אלא היא בירור מחודש שלא זינתה, אבל בלא הברור של ההשקאה הרי היא בעינינו כאילו זינתה ודאי".

והוכיח דבריו מזה שהבבלי (סוטה כח, א) למד מסוטה לכל ספק טומאה, על אף שיש בסוטה רגלים לדבר, ואם נאמר שמכוח הרגלים לדבר נחשב הדבר כוודאי, לא שייך

לביטו וציוה לאשתו שהיא תזנה עם חברו הנכרי והיא עשתה רצונו ודאי אין זה מעילה בבעלה. אבל כפי ששמעתי אמרה האשה שידעה שאסור לאשת איש לזנות עם אחר אף שהיה זה רק לרצון הבעל ואף שמפציר בה אסורה לעשות רצונו בזה וא"כ הא יש לאסרה מצד הקרא דאחרי אשר הוטמאה".

ומבואר מדבריו שיש שני חלקים באיסור האשה [נראה בקובץ תשובות (ח"א סי' קצב - השני) שדן בענין זה]. ואם כן צריך ביאור מהם אותם שני חלקים באיסור סוטה, ומה מוסיף קינוי הבעל, והרי בלאו הכי יש איסור על אשה שנטמאה להישאר עם בעלה, כמו שכתב האגרות משה. והיאך שייך למחול על הקינוי.

ד. והנראה לומר, שהטעם שאסרה התורה לאשה שנטמאה להיות עם בעלה הוא כמו שכתב החזון איש "משום שרחקה התורה שתהא האשה משמשת אישות לזה ולזולתו, והלכך כשעברה זניתה והיא חוזרת לבעלה מינכר טפי מעשה הזימה והתחלפות האישים באשה אחת, ולזה אסרה תורה לשוב עוד אל בעלה אחר הזנות". וזהו דין מצד מעילה בה'.

אלא שסוטה זהו בעצם ביניים, שהרי אין לנו וודאות שהיה מעשה טומאה, אלא שאם הבעל מקנא לאשתו מראה הדבר שמבחינתו מעשה הסתירה בעצמו משמש אצלו כעילה לגירושין, מפני שהוא מרגיש שהוא לא יכול לחלוק את אשתו עם אחר, אף על מצב של ספק [ועל כן יש דעה בגמרא (סוטה ג, א) שרוח זו היא רוח טהרה, שרצון זה מגיע מרצון של טהרה].

והחידוש בסוטה הוא שהתורה התחשבה עם הרצון הזה של הבעל, והחשיבה את מעשה האשה כמעילה בבעלה [ולא בה', כמו שדייק החזון איש], וכל זמן שהאשה לא מבררת שהיא טהורה, החשיבה התורה את ספק הטומאה שלה כוודאי מעילה בבעלה, כיון שמבחינת בעלה המעשה שלה נחשב מעילה. אף על פי שכלפי הזנות אנחנו נשארים בספק מה באמת היה.

ולפי זה מיושב היטב היאך מועילה המחילה, ומדוע דומה הדבר לבן סורר ומורה ולזקן ממרא. כל דברים אלו אינם מעשים חמורים בעצם, אכילת תרטימר בשר ושתייית חצי

בה מזנה תחת בעלה בשגגה כיון שהיא מתכוונת לזנות אלא שאין יודעת שיש איסור בדבר והיכי דמי מזנה בשגגה כגון שהיא סבורה שהוא בעלה ונמצא שהוא אדם אחר". והובאו דבריו ברמ"א (אבן העזר קעח, ג) [ויעויין בבנין ציון (א, קנד) לגבי המעשה הנורא שאשה אחת נפלה בפח של נואף טמא שאמר לה שהוא המשיח, ויש במעשה הטומאה משום מצוה, שחכך להתיר "והשתא בנדון השאלה שאמר לה הנואף ימ"ש שהוא אליהו הנביא ושלזאת נשלח מן השמים לשכב עמה והאמינה בו האולת כ"כ עד שקראה לבעלה לקבל העשירות כאלו כבר הוא בידה א"כ לפי אולתה היתה מצוה מן השמים על הבעילה עצמה ואין לך אונס גדול מזה ולא נתכוונה בהבעילה למעול בבעלה כי אם כמו שאמרה שסהדה במרומים שהי' כוונתה לש"ש לזה יש לדון שגם ע"פ מהרי"ק והאחרונים נקראה אונס גמור ומותרת לבעלה", אלא שלמעשה חלקו עליו היד אלעזר (הורוויץ, קט), ויעויין בהערות על התשובה שם].

אלא שבאגרות משה (אהע"ז ח"ד סי' מד) העיר על דברי המהרי"ק: "אם יש להתיר כשזינתה ברצון בעלה מטעם שאינו מעילה בבעל. אך יש מקום לעיין בעובדה בישא זו דאולי ליכא בזנות כזו מעילה בבעלה מאחר שמה שזינתה היה זה כדי לעשות רצון בעלה שליכא בזה טעם מהרי"ק וכו', בלא ידעה האיסור דזנות שמכל מקום אסורה לבעלה שהוא מטעם דמעלה בבעלה כדכתב בשורש קס"ז, ואף שודאי אשה שזינתה ברשות בעלה נאסרה על בעלה, דהא עצם הדין דאשה שזינתה אסורה לבעלה הוא מקרא דאחרי אשר הוטמאה דנאמר בקרא בלאו דמחזיר גרושתו דשם הוא מצד האיסור זנות דאסרה תורה, אבל הא אפשר שאשה תטעה לומר שברשות בעלה מותרת לזנות, ואז נמצא דאין לאסרה דמצד איסור התורה מקרא דאחרי אשר הוטמאה היתה שוגגת ומצד מעילה בבעלה כיון דהוא מסר לה להבועל לזנות ליכא מעילה בבעלה, ואף אם נימא היכא דהיא בקשה לבעלה שיתן לה רשות לזנות עם אחד יתחשב זה מעילה משום דע"י מעילתה בבעלה לזנות עם אחרים נתן לה רשות שאין להחשיב זה לרצון גמור מהבעל אף שנתן לה רשות דהוא כבעל כרחו מחמת בקשתה, אבל בעובדא זו שהיא לא רצתה כלל לזנות אלא שהבעל הביא הנכרי

הוא לא מצא עוז לשתף את זוגתו ולו ברמז קל על המתחולל בלבו השסוע כמה וכמה ימים, היא לא תוכל לקבל את דבריו בצורה אובייקטיבית, עדיף להודיע לה כשהדברים יהיו יותר מבוררים מפי המו"צ, אם הוא יכריע לחיוב, הוא יצטרך להתייעץ עמו, אך להכשיר את הקרקע שתסכים עם המהלך.

כמו כן לא נתן אפילו רמז קל לצארטיל בתו שלה נוגעת התוכנית יותר מכולם, גם אם יסתדר עם נוות ביתו, הדבר אינו פשוט מבחינת צארטיל, היא כבר אינה מוכנה נפשית לקראת מהלך כה דרסטי, לאחר שנודע לה בעקיפין על השינוי העצום שעשה חיים שלום הבינה שאין יותר מה לחשוב על נישואין עמו, בשל זה יצאה לחלוטין מתוכנית נישואין, אבל לא שקעה לרגע קט בדיכאון, הייתה לה שמחת חיים מופלאה שאי אפשר היה להסביר זאת, מלבד אמונה אמיתית, היא הייתה אומרת תהילים כל יום על עצמה, היא הקדישה עשרות פרקי תהילים בכוונה עצומה בתחינה לה' שירפא את שיברון לבה ועניק לה את הכוחות להמשיך במסע התלאות.

היא לא חיסרה יום שלא התפללה על רפואת הנפש של "חיים שלום בן אסתר". רפואת הנפש חשובה אף יותר מרפואת הגוף, היא התפללה בכל לבה שה' יחזיר אותנו בתשובה שלימה וישוב להיות תלמיד חכם גדול כפי שציפו ממנו.

לא למענה התפללה אלא למענו, היא אחזה שזוהי נשמה גבוהה מאד שנפלה רח"ל לידי החיצונים שרוצים למושכה למחנה שלהם, כפי שמצווה להתפלל על רפואת הגוף חייבים להתפלל על רפואת הנפש, לפיכך לא הייתה פוסקת מלהתפלל עליו ג' פעמים ביום, שישב בתשובה שלימה, אבל לא היה לה יותר עניין להינשא אליו במצבו הנוכחי, כל עוד לא טהר ושב בתשובה שלימה, אין טעם להתפלל על נישואין עמו.

היא התפקחה מהדמיונות שדבקה בהם בקנאות רבה תקופה ארוכה, בשל החלומות שפקדו אותה ובשל כך הייתה משוכנעת שיש תקווה לחלומות, אבל לאחר ששמעה לחרדתה הרבה כי התרחק לחלוטין מקיום התורה והמצוות ואינו מוכן לשמוע על חזרה בתשובה הבינה כי אינו מתאים לה כלל, מבחינתה הרי הוא כמת גמור, מה ההבדל בין מי שמת פיזית למי שמת רוחנית.

עם זאת לא יכולה הייתה יותר להכיל תוכנית נישואין עם מישהו אחר, לאחר שנים רבות שבראשה ובלבה מונח היה כי הוא זיווג לא יכולה הייתה להכיל דמות אחרת.

היא לא הייתה מסוגלת לחשוב על נישואין עם איזה בחור פשוט שיאות להינשא לה בשל חמלתו עליה, כי מי כבר יסכים להינשא לבחורה מבוגרת כמותה? היא כבר בגרה מאד והתקרבה לשנת כ"ט [גיל שאינו מוכר כלל, חוץ מבחורות עלובות נפש וגוף או חולניות כרוניות].

בירושלים קראו לבחורה כזו בתואר "א'פארזעענע מויד" (בתולה זקנה שיושבת עד שתלבין ראשה) בימים עברו לא הייתה לבחורה כזו שום סיכוי להינשא, כי מי היה ממתין לה? 95% ומעלה של המועמדים לשידוכים היו בחורים בני י"ח י"ט שנים [גיל הנישואין בירושלים של מעלה] אבוי היה למי שעבר את הגיל הזה, ההורים כבר היו מודאגים מאד ומדי יום היו עומדים ליד הכותל המערבי (ברחבה הצרה) ושופכים את שיח לבם לבורא יתברך שפלוני בן פלונית יזכה לקבל את שידוכו הנכון לו. בחורים כאלו ילדונים לעומתה, המדובר לא יוכל להכיל אותה משום בחינה, הרי את מה שהיא שכחה הלה עוד לא התחיל לדעת.

גם לא מתקבל על הדעת שבחור כזה יסכים לשאת אחת שגדולה ממנו בעשר שנים ולא עוד מעוטרת ככלילת המעלות "עזובת שידוך" כתם נורא בשוק הירושלמי, אם יש אחד שיאות לחשוב עליה זה יהיה רווק זקן בן ל' שנים ומעלה שנתקע בשידוכים, רק בחור מבוגר מאד שנתקע שנים רבות בשידוכים, יתפשר על עזובת שידוך, אבל איך היא המלומדת הגאונית תוכל לשבת בצוותא אחת עם בחור שלא מגיע לזרת שלה?! [אין ספק שבחור כליל המעלות היה נחטף מידיה, לאחד כזה אין חיי מדף ארוכים, רק בודדים היו "קליבערס" בררנים, אבל גם הם לא נותרו יותר מעוד שנה שנתיים]

על אלמן או גרוש לא רצתה לחשוב, אנשים כאלו יש להם עבר מדמם מאחוריהם, פעמים רבות לא משתחררים מהצלקות שנגמרו עקב הטרגדיה או השסע של הגט, הקושי מתגבר כאשר לפעמים הדבר כרוך עם גידול ילדים זרים, מה לה ולצרה זו?

כשה המצב מה ניתן לדבר איתה על נושא הנישואין? אך כחסידי ומקבל אמיתי, החליט רב משה יוסף הויזמן שאת הכל עליו לדחות עד לשעת ההכרעה.

"אל תצור צרת מחר כי לא תדע מה ילד יום" זה הקו המוביל שחינכנו חכמינו ז"ל.

*

אבל כשהגיע לכלל מעשה, לא היה מסוגל לגשת אל המו"צ, הוא חש שאין לו את העוז והכוח לגשת ולספר על הרעיון הזה, מיום ליום דחה את ההחלטה בתירוץ זה או אחר, אבל אפרים זלמן לא ויתר לו הפעם, הוא הגיע כמה פעמים לבית, כל פעם עם תירוץ כזה ואחר, כדי שאמו לא תחוש שהוא מכוון לשידוך עם חיים שלום.

"אבא כל יום שהוא נותר בצבא הוא יעניק את האחזיה שלו בסט"א, בקרוב הוא עומד לקבל דגה בכירה יותר, זה יתן לו יותר חלומות שהוא מתקרב למטרה, ככל שיהיו יותר דמיונות יקשה לשדל אותו לחזור בו" תינה בפני אביו את צערו הגדול.

כשראה משה יוסף כי הדבר נוגע לנפש בנו אפרים זלמן עד עומק השינוי, הגיע אל המו"צ כולו שבור ורצון.

בקול בוכיים תינה בפניו את הצרות הרבות שעובר עם צארטיל שמתבגרת מאד ואינה חפצה לשמוע שידוך, לאחר מיכן סיפר לו את קורות החודשים האחרונים לאחר שאפרים זלמן נפגש עם חיים שלום, הוא סיפר לו בצער רב שכיום הוא קצין כמעט חילוני בצבא הציוני, יש אמנם איזה שינוי לטובה עמו מאז המפגשים כשהתחיל ללמוד בחברותא עם אפרים זלמן ומגלה עניין.

כמו כן קבע לעצמו סדר לימוד בספר הקדוש "שב שמעתתא" מה שמעיד שלוחשת בקרבו גחלת חיונית, אבל מעבר לכך אין שינוי, הוא אינו מוכן לשמוע לעזוב את הצבא. והשאלה הקשה שעומדת בפניו, אותה מעורר אפרים זלמן, האם לחדש את קשר השידוך עם חיים שלום, למרות שכעת הוא נמצא במצב כה קשה, מתוך תקווה שזה יגרום לו להתנער מכבלי הכפירה.

או שבזה קיים הכלל "אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך" הרי אם מבטיחים לחיים שלום להינשא עם צארטיל בעצם לא מסייגים את זה שכל זה יארע רק כשיעזוב את הצבא ויחזור בתשובה שלימה דבר שנראה רחוק מאד.

הוא גם לא יאמין לו לאחר כל הדחיות שעשה לו בימים ההם, זה יעורר אצלו את כל הכעסים הישנים שהיו לו עליו שנים לא מעטות, עליו לשמוע ממנו משהו הרבה יותר ברור וזה יתכן רק בקביעת תאריך מוגדר לחתונה, האם דבר זה ראוי הוא?

המו"צ שמע את כל הצדדים ברוב עניין, פניו היו מאומצות בשל קושי העניין, ראשו היה מורכן על השולחן ועיניו עצומות לחלוטין, דומה כי הוא רדום מאד, אבל לא כן הדבר, מוחו עיבד את הנתונים בוחן את כל הצדדים עם כל השיטות, הוא גם בחן זאת עם החלק החמישי של השו"ע.

כך ישב רכון על השולחן וחשב במשך שעה שלמה, מפעם לפעם נשמעה גניחה עמוקה מחזהו הדווי, ניכר היה כי הדבר דורש ממנו מאמצים נפשיים רבים, פניו הקדושות החליפו צורות מספר פעמים, רק לאחר מאמץ רב שב לעצמו קולו היה חלוש מאד בקושי נשמע, הוא הוציא מספר מילים מפיו: יש כאן סוגיא עמוקה ביותר, הנושא קשה להכרעה, עלי לשוב על כך שבעה נקיים, כדי לברר את כל הצדדים בעיון רב שהכל יהיה עם ריינקייט (נקיות) בלי תערובת נטיות לא נכונות.

ולאחר מיכן להתפלל שהחלטה תהיה נכונה.

הלך ביקשו לבוא אליו בעוד שבוע ובס"ד יתן לו מענה ברור, לכאן או לכאן.

***

נפתלי הרטשטיין נהיה סנטור במפלגה הדמוקרטית בארה"ב:

מיום ליום עלתה קרנו של נפתלי האבוק הצעיר בעיני חבריו למפלגה על עמידתו האיתנה על עקרונות, הוא ידע לשלב פעילות פוליטית עם שמירה קפדנית על לימוד ושמירת כל המצוות, הוא לא בוש בדתו, בשעה שהיה צריך להתפלל היה פורש אפילו באמצע ועדה חשובה.

החברים הבינו אותו, הם ידעו שיש רגע מסוים שאי אפשר להטריד את מיסטר נפתולע [הוא לא חיפש לזה תחליף גויי כדוגמת הרפורמים ודומיהם שלאיש מהם לא היה שם יהודי, דווקא זה מצא חן בעיני הגויים, הם לא אהבו את המתרפסים למיניהם שאין להם שום עקרונות רק קידום אישי] הוא גם שמר על סדרים, ישנן שעות שהוא שקוע בלימודו, הוא גומע מסכתות לבדו, פעמים יושב הוא חמש שש שעות ברציפות, כששום דבר לא מעניין אותו רק בירור הסוגיא, הוא לא יעזוב אותה בלי לברר את כל היסודות.

טבעו העקשני גרם שלא הסתדר עם חברותו, הוא העדיף ללמוד לבד, כך יכול היה להתקדם בלי שיהיה איזה מפריע, הוא סיים מסכתות ברהיטות רבה, הוא לא פסח על חלק העיון הישיבתי כפי שהורגל בה עד עתה, הוא שקד על המפרשים השונים שהיו לו בספריה העשירה שבנה לו חמיו מנדי קאהן שהעריצו מאד וחיפש עבורו ספרים יקרי ערך כדי שיוכל להעמיק בתורה באין מפריע.

נפתלי השתדל מאד שהפעילות הפוליטית לא תפגע בלימוד התורה, לצורך זה סידר סדר יום קפדני כדי שידעו חבריו במפלגה באלו שעות ניתן להשיגו ובאלו שעות הוא לא קיים בתודעה, הוא בנה לעצמו מערכת יום מדוקדקת והצליח לשלב את החיים הפוליטיים בלי להרוס את סדר היום שלו.

מצוה אחת החזיק ביזו בכל כוחו "כיבוד אב" הוא טיפל באביו שהזדקן מאד בטרם עת, מאז נודע לו על מות בנותיו עם כל משפחותיהם כרע תחתיו, הוא לא יכול היה להכיל את גודל האסון, כתוצאה מהצער הרב לקה בלבו מאד הוא לא חזר לעצמו לאחר ההתקף החמור שתקפו, הוא איבד לחלוטין את שווי משקלו ולא יכול היה לנוע אפילו פסיעה אחת בלי לחשוש שיפול ארצה, הוא נאלץ לשבת רתוק לכסא גלגלים כמעט חסר תנועה.

בימים אלו התגלה נפתלי כבן מסור ביותר, לא היה יום אחד שלא התייצב אצל אביו כדי לדעת מה חסר לו הוא שמר מכל משמר את הזמנים שהקדיש לאביו רב יואל שכבר היה חלוש ביותר, הוא שיכן אותו בבית אבות יהודי שדאגו מאד לזקנים, רב יואל היה במצב גופני ונפשי קשה מאד, הוא לא היה מסוגל לעשות פעילות עצמית שתזרים חיות בקרבו, רתוק לכסא גלגלים

כשאח צמוד אליו כמעט כל שעות היום, למרות שלא היה יותר מבן 70 שנים הזקין בטרם עת, למי שלא הכירו נדמה היה כי הוא בן 90 ומעלה.

על כל הצרות נוספה לו מחלת פרקינסון בקצב מתקדם, מחלה שמזקינה את הגוף במהירות ומנוונת אותו כמעט לחלוטין, המחלה נגסה בו באכזריות עד שהפך להיות סיעודי באופן מוחלט, נפתלי דאג לו מאוד שחלילה וחס לא יחסר מאומה, הוא ישב לידו שעות רבות עם ספרים ואף היה מקריא לו עיתונות באידיש, כדי שידע מה נעשה בעולם, אבל כל הפעילות לא הועילה במיוחד, רב יואל היה מאד דיכאוני, עד שדבר לא עניין אותו יותר, מאז הידיעה המרה שבנותיו עלו השמימה עם כל צאצאיהם, מרגע שהפנים את הידיעה שבנותיו וחתניו וכל משפחותיהם אינם בחיים, לא יכול היה לשוב אל עצמו.

הוא לא התנחם בנפתלי שהקים משפחה לתפארת ויש לו ב'ה כמה ילדים חמודים שממלאים את העולם בעליצותם, הוא ב'ה מותיר אחריו המשך, כמה מניצולי השואה זכו שנותר להם זכר כל שהוא?! רבים עוזבים את העולם בלי להותיר אחריהם כל זכר.

מחלת הפרקינסון והמלנכוליה (דכאון עמוק) המיתו כל חיוניותו שלו בלא רחמים, דומה היה לעץ יבש שכל הלחלוחית אזלה ממנו, מיום ליום התכנס יותר ויותר בתוך עצמו, עד שפסק לדבר כלל, כשהיה נפתלי מבקרו בה בועינים מזוגות, לעיתים נדירות הוציא מילה מפיו, בעיקר להתלונן על כאבים, חיוך קל לא עלה על שפתיו, חוסר שיתוף הפעולה שלו עם המטפלים גרם להעמיק את מחלתו מאד, לא עבר זמן רב והוא שבק חיים לכל חי, בגיל 77 שנים.

נפתלי התאבל עליו מרה, הוא היה קשור לאביו בלב ונפש, מיד לאחר השבעה והשלושים הקים לזכרו קרן "חסדי יואל" שעזרה למשפחות במצוקה, הוא גם דאג להעביר סכומי כסף מכובדים לארץ ישראל לכולל "שומרי החומות" כדי שמניין אברכים יראי ה' ילמדו משניות לזכרו במשך עשרים שנים, כך הצליח להנציח את שמו הטהור שלא ישקע בתהום הנשיה.

שנה רחפת שנה ומעמדו של נפתלי מתרומם, הוא היה מדלג ממקום למקום ברחבי ארה"ב, כשהוא חורש את כל סניפי המפלגה ונושא נאומים באנגלית מצוחצחת, הוא היטיב לדבר בסוגיות פוליטיות שונות, כשהוא מחווה דעתו בסוגיות סבוכות ביותר ברהיטות רבה, בקך התחבב על עשרות סנטורים מחברי המפלגה, כוכבו דרך בשמי הפוליטיקה, העיתונות שחה על המטאור הפוליטי החדש שכובש בסערה את העמדות הבכורות במפלגה, עד שהיו שהתנבאו שעוד יוביל במרוץ לנשיאות.

לאחר עשר שנות פעילות אינטנסיבית נעשה סנטור בבית הנבחרים של ארה"ב, בקך השיג את חמיו שהיה מושרש במפלגה שנים רבות לפניו ולא התקדם כל כך, לחצים כבדים הופעלו עליו, להתאים את עצמו לפי רוח הזמן, לגודל החרפה היו יהודים רבים מחברי המפלגה שהיו שותפים בלחצים הללו, הם בושו ברב נפתלי שהיה בעל זקן מלא ופאותיו הוסתרו מתחת כיפת קטיפה גדולה, ניכר היה עליו כי יהודי הוא בכל מהותו, ואילו הם התרחקו מצור מחצבתם.

למרבה הצער פעלו הלחצים את פעולתם במקצת, ר' נפתלי נפתח קצת יותר לעולם, ככל שהתקדם בפעילותו המפלגתית, קבע פחות עיתים לתורה, אך השתדל לשמור על לימוד קבוע שני סדרים ביום, הוא שיפץ את חזונו החיצוני, זקנו לוטש וצוחצח על ידי מספריים ופאותיו סורקו מאחורי אחניו, הוא כבר נראה "דמות אמריקאית עם תוים חרדיים" אבל שמר בקפידה על כל הדינים ולא הקל במנהגים, את בניו ובנותיו דאג לחנך בחינוך קפדני, הצניעות הייתה בראש מעיינותיו, את בניו שלח לתלמודי תורה מהשורה הראשונה והקפיד מאד ללמוד עמהם כדי שיגדלו בהתאם.

מהותו הייתה חזקה והחינוך הקפדני בימי ילדותו לא נתנו לקרר את שייכותו לדת, הוא השתדל בכל מאודו להתפלל בבית כנסת כדי שלא יחסר קדיש וקדושה וקריאת התורה. הוא היה סמל ודוגמא, לאדם שלא בוש במקור מחצבתו.

לא אחת היו לו ויכוחים קשים עם הרפורמים והקונסרבטיבים שהיו הרוב בין נציגי המפלגה הדמוקרטית היהודיים, נפתלי עמד כחומה בצורה ולא נסוג. וראה זה פלא בעוד היהודים מתביישים בסנטור החרדי שמראהו יהודי מובהק כל זה לא פגם ביכולותיו הדיפלומטיות של חבר בית הנבחרים הצעיר, הגויים היו עומדים נפעמים מהיכולות שלו שלמד את כל מערכת החוקים וידע לצטט בעל פה חוקים שאיש לא התחיל לדעתם, הוא היה מעורב בכל תהליך בחירה של שופטים ואף היה בין האלקטורים שבחורים בנשיא ארה"ב.

עוד תפקיד גדול צפון לו בעתיד, אך הבה לא נקדים את המאוחר.

***

בגלי החתוך משנס מותניים.

אל"מ מ' היה אדם ממורמר מאד, ככל שעוברים הימים עליו בניהול המחנה, נראה שבזה יסיים את הקריירה הצבאית שלו, תקופה ארוכה מחכה הוא לקידום כל שהוא, פניותיו הרבות לאלוף משה בריל (הרכבי) שהיה האחראי על השיבוצים נדחו בזלזול, משה בריל לא ראה בו דמות מפקדת מתאימה, הוא הצטייר בעיניו כאדם אפורי שאינו מצטיין כמעט בשום תחום, פעמים רבות תמה אותו אלוף לעצמו, איך הגיע מ. בכלל לתפקיד בכיר כאלוף משנה? הלא זו דרגה בכירה מאד בצבא! האם

לכל אדם ששירת שנים טובות ב"הגנה" מגיע תפקיד כה בכיר? הוא לא ידע את סוד הפרוטקציה שהייתה לו מהרמטכ"ל הקודם רא"ל יעקב דורי בן דודו.

ברם אל"מ מ. משוכנע היה בכנות כי הוא כשיר כמעט לכל התפקידים הביצועיים.

מה שלא ביצע אותם בפועל, כי לא מכירים בכישורים הנפלאים שלו, ברגע שיתנו לו את ההזדמנות זה יקרה, הוא חלם לפקד על חטיבה שלימה ומשם הדרך פתוחה להיות מפקד על דביזיה (מעוך גדול של כמה חטיבות) הוא גם לא בוש לחלום להיות אחד מאלופי הפיקודים, זה נראה לו ממש מתאים ככפפה ליד, למעשה חש מתאים לכל מקום, מלבד חיל האוויר וחיל הים שם לא הייתה לו אפשרות להשתבץ, גם הוא מסכים שיש כמה תחומים שהוא לא ספץ.

אבל הוא יכול להיות צנחן מהולל, מפקד חייל שריון חייל תותחנים חייל קשר, אפילו חייל הנדסה לא נראה לא כל כך רחוק, זה שלא ניסו אותו זו הבעיה שלהם, הוא מוכן להיות בכל מקום, יש לו תושיה וכושר אלתור מופלא, לכל הפחות לדעת עצמו, כך יהיה מהחלק האחראי ביותר בפיקוד הצבאי, לצורך זה, כל רעיון ואפילו ההזוי ביותר שיקדם אותו בעניין, ראוי וכדאי לנסות אותו.

בנג' הכיר את חולשות המפקד, אחד החלקים החזקים בו, לזהות חולשות, הייתה לו עין חדה ביותר, הוא היה קורא אנשים כמו מתוך ספר ופועל בהתאם, הוא עשה על אותו אל"מ מ. דוקטורט שלם, המסקנה שלו הייתה, הבחור מוכן למכור את כל היקר לו עבור קידום כל שהוא בצבא, הוא הבין שאם יכניס אותו "לעניינים" הוא יעזור לו רבות בתוכניות שלו. בנג' ידע אך לחבב עצמו על אנשים, להחניף וללקק במקומות הנכונים ובשעה הרצויה.

במשך מספר ימים שטף בנג' את מוחו, כי חייבים להצר את צעדי חיים שלום שמתכוון לכבוש את התפקידים האחראים בעתיד, הוא בתהליך עמוק של חזרה בתשובה, אין ספק שלא יבליט את תהליך חזרתו בתשובה, הוא יפעל בשקט ואם הוא יגיע לדרגים הגבוהים, ישנה את האווירה החילונית מאד בצבא, בצעדים שקטים בלתי מורגשים.

קיימת סכנה עצומה שהוא יעשה את הצבא "חצי חרדי" יתכן שידרוש הקמת בתי כנסת קבועים כדי שחיילים יוכלו להתפלל במניין, הוא יתקדם אחרי כן ויסדר שיעורים מרבנים חרדיים שיגיעו במיוחד מירושלים או בני ברק, כדי להכניס אוירה של תורה, משם הדרך פתוחה להבאת מרצים שיעודדו לחזרה בתשובה, אחרי כן ידרוש להכשיר את כל המטבחים עם הכשר הבר"ץ, בשבת לא יתקיימו מבצעים שונים, כדי שלא יהיו חילולי שבת, במצב הזה הוא יביא את הצבא לרגרסיה (נסיגה) מוחלטת חייבים לעצור אותו כבר מעתה.

כשחיים שלום ביקש העברה לחדר פרטי בצד השני של המחנה, כבר היה אל"מ מ. אחד מחברי הקבוצה, בהתאם לקך בחר לחיים שלום חדר עם בחורים משתפ"ים כדי שצעדיו יהיו גלויים לבנג' בכל פרט. כמו כן נקבעו בו שלושה חירי הצצה בפניה נסתרת, כך הייתה לחבורת בנג' גישה קלה להציץ על חיים שלום, בשעות לא שעות עקבו אחריו וידעו כמעט כל מה שהוא עושה, שני חברי החדר ארי ומוסי [שנבחרו בקפידה להיות חברי חדרו] השתדלו להעביר את חלקם, כל צעד קטן של חיים שלום נחשף כבר מההתחלה, בנג' שהיה חכם מאד ידע מראש כל צעד של חיים שלום שלא נזהר די שמעשיו יהיו חסויים לחלוטין.

בנג' הכין תכנית שלימה עם אל"מ מ. איך לסלק את חיים שלום מהצבא ולפקוח את עיני המפקדים הבכירים על הסכנה החמורה שמרחפת על הצבא מחיים שלום שעלול לחדר את הצבא רח"ל, אין ספק שעל כזו פעולה חשובה יתגמלו אותו בהתאם, הוא יבקש על כך העברה לתפקיד יותר מכובד.

אל"מ חיכה להזדמנות להיפגש עם האלוף חיים לסקוב [ראש מה"ד] חודשיים עברו עד שהגיעה ההזדמנות, ביום המיוחל נסע למשרד בו ישב, היה עליו לתת דיון וחשבון על הנעשה במחנה שתחת פיקודו בשנה האחרונה, הוא הכין מסמכים מסודרים להפליא מתויקים בניילונים, חידוש באותם ימים, בין היתר טמן מסמך על חיים שלום, הוא שם זאת במקום זניח שלא יראה שהוא בראש מעיינותיו, במסמך גולל לפרטי פרטים את כל הפעילות של חיים שלום, לצורך זה עשה העתקות מספר "שב שמעתתא" שהיה ברשות חיים להוכיח כי הוא הוגה ב"ספר דת" הוא גם נפגש כל תקופה קצרה עם חסיד ממאה שערים ששוטף את מוחו, אין ספק כי הוא מעוניין לשוב בתשובה, זו שאלה של זמן, מתי יהפוך להיות סוכן חרדי שיפעל לחדר את הצבא, לפיך המלצתו לאלוף, להרחיק את חיים שלום מכל פעילות שיכולה לקדם אותו בסולם הפיקוד.

האלוף הבטיח לו לעבור על התזכירים ולהשיב לו בקרוב תשובה.

אך בפועל לא קיבל שום מענה, לאלוף חיים לסקוב יש סדר יום שונה מכולם, הוא פועל לפי מה שנראה לו, אל"מ מ. עניין אותו כשלג דאשתקד, הוא קיבל את חוות דעתו של האלוף משה בריל שכדאי להקפיא את אל"מ במחנה הצבאי, להתייחס אליו כאילו הוא אויר, כך לבסוף יבקש את שחרורו המהיר מהצבא.

אל"מ מ' המתין עד בוש, הוא ניסה לשלוח הודעות בכל מיני דרכים, לברר למה אין היענות לתזכירים ששלח, הוא גם יצר קשר טלפוני עם מזכירות האלוף, אבל תמיד התשובה הייתה לקונית: האלוף עסוק מאד, בהזדמנות הראשונה יצרו איתך קשר. אתה בעדיפות הראשונה שאין למעלה ממנה.

